

היום נלמד בעזרת ה':

נזיר דף מח

למדנו אתמול שבמקרה שכהן גדול או נזיר הולכים לחוד ופגע כל אחד מהם במת מצווה, מותר לכל אחד מהם להיטמא לו. הגמ' הביאה ברייתא המבארת מהיכן לומדים זאת.

ולאמו לגזירה שווה: נאמר לגבי כהן גדול "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יִבֹּא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא", אנו דורשים את תיבת "ולאמו" לגזירה שווה כמו שדרש רבי.

דתינאי: וכפי שלמדנו בברייתא - רבי אומר, נאמר לגבי נזיר "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאִחֹתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֵתָם", משמע שבמותם אסור לו להיטמא להם אבל מותר לו להיטמא להם אם הם מצורעים או זבים, לפי שרק טומאת מת נאסרה על הנזיר.

ואין לי אלא בנזיר: אמנם פסוק זה נאמר על נזיר, אבל אנו לומדים מנזיר שגם לכהן גדול מותר להיטמא להם אם הם מצורעים או זבים. הברייתא מבארת איך לומדים זאת:

אמרת לא יאמר "אמו" בכה"ג: לפי שתיבת "ולאמו" שנאמרה בכהן גדול היא לכאורה מיותרת, שהרי אני יכול ללמוד מקל וחומר שאסור לכהן גדול להיטמא לאמו, ומה אם במקום שמותר לכהן הדיוט להיטמא לאחיו מאביו אסור לכהן גדול להיטמא אפילו לאביו, במקום שאסור לכהן הדיוט להיטמא לאחיו מאמו (= לכהן הדיוט מותר להיטמא רק לאחיו מן האב ולא לאחיו מן האם) בוודאי שיהיה אסור לכהן גדול להיטמא לאמו. ע"כ הקל וחומר.

ממשיכה הברייתא:

אם זכיתה מהדין וכו': לאחר שזכינו ללמוד את הקל וחומר, נמצא שתיבת "ולאמו" מיותרת, שהרי למדנו מהק"ו שאסור לכהן גדול להיטמאות לה, וא"כ קשה מדוע היא נאמרה?

(המשך בדף הבא ↓)

מופנה להקיש ולדן הימנו גזירה שווה: אלא היא פנויה ללמוד ממנה גזירה שווה, שנאמר בנזיר "ולאמו" - "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֵתָם", ונאמר בכהן גדול "ולאמו" - "וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יִבֵּא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא", כשם "ולאמו" האמור בנזיר אף שאסור לו להיטמא להם במותם מותר לו להיטמא להם אם הם מצורעים או זבים (= כפי שדרשנו לעיל) כך "ולאמו" האמור בכהן גדול אף שאסור לו להיטמא להם במותם מותר לו להיטמא להם אם הם מצורעים או זבים.

אשכחן כהן גדול וכו': מצאנו שמותר לכהן גדול להיטמא למת מצווה, מניין שמותר גם לנזיר להיטמא למת מצווה?

דתניא: למדנו בברייתא - נאמר לגבי נזיר "כָּל יְמֵי הַזִּירוּ לִיהוּהָ עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יִבֵּא", אם לא היה כתוב "מת" אלא רק "נפש" הייתי חושב שכוונת הפסוק אפילו לנפש בהמה שמתה, כמו שמצאנו במקום אחר שגם בהמה נקראת "נפש" שנאמר "וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה", לכך נאמר "עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יִבֵּא" ללמדנו שמדובר בנפש אדם. ר' ישמעאל אומר - לא צריך את הדרשה הזאת, לפי שנאמר "עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יִבֵּא", הפסוק מדבר רק על נפשות שמטמאות בביאה (= באהל) וזה שייך רק בנפש אדם שמטמא באהל ולא בבהמה שאינה מטמאה באהל.

ממשיכה הברייתא:

לאביו ולאמו: נאמר לגבי נזיר "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֵתָם" ללמדנו שאמנם אסור לו להיטמא לאביו ולאמו אבל מותר לו להיטמא למת מצווה.

הברייתא שואלת ומשיבה:

עד שלא יאמר וכו': מדוע התורה צריכה ללמד אותנו דין זה? והרי אפשר ללמוד אותו מקל וחומר - ומה כהן גדול שהוא חמור לפי שקדושתו היא לעולם (= שהרי הוא קדוש כל ימי חייו) מותר לו להיטמא למת מצווה, נזיר שהוא יותר קל לפי שאינו קדוש לעולם אלא רק עד שיסיים את נזירותו בוודאי שמותר לו להיטמא למת מצווה.

לא! אם אמרת וכו': כלומר אפשר לדחות את הקל וחומר הזה ולומר שאמנם לכהן גדול מותר להיטמא למת מצווה לפי שאינו מביא קרבן על טומאתו, אבל לנזיר שהוא יותר חמור שעליו להביא קרבן על טומאתו אולי יהיה אסור להיטמאות למת מצווה, לכך נאמר "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמֵתָם" ללמדנו שאמנם אסור לו להיטמא לאביו ולאמו אבל מותר לו להיטמא למת מצווה.

או: אולי נלמד מ"לאביו ולאמו" לימוד אחר - שאמנם אסור לו להיטמאות לאביו ולאמו אבל מותר לו להיטמאות לשאר מתים שאינם קרוביו?

אמרת קל וחומר: כלומר אי אפשר לומר כן, לפי שיש לנו ללמוד קל וחומר - ומה כהן הדיוט שמותר לו להיטמא לקרוביו אסור לו להיטמא לשאר מתים, נזיר שאסור לו להיטמא לקרוביו בוודאי שאסור לו להיטמא לשאר מתים. וא"כ הפסוק "**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֶחָתּוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמַתָּם**" בא ללמדנו שאמנם אסור לו להיטמא לאביו ולאמו אבל מותר לו להיטמא למת מצווה.

קושיא: עד שלא יאמר: כלומר יש כאן קושיא: אולי '**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**' נצרך לגוף הדבר לומר שהנזיר לא יטמא אפילו לאביו ולאמו, ומניין ללמוד מכך שכן מיטמא למת מצווה? ועל זה באה התשובה שאין צורך כלל לכתוב שמותר לו להיטמא לאביו ולאמו, כי 'עד שלא יאמר' = גם בלי שיאמר הפסוק '**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**' - היה לנו לומר זאת 'בדין' = מקל וחומר (פירשנו על פי תוס'):

נאמרו **כללות בכהן גדול:** נאמר איסור טומאה באופן כללי בכהן גדול '**וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יִבֵּא**', ונאמר איסור טומאה באופן כללי בנזיר '**עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יִבֵּא**'. כמו שבכהן גדול האיסור הכללי להיטמא כולל את אביו ואמו, וממילא המילים המפורטות שנאמרו בכהן גדול שלא יטמא '**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**' מיותרות ללמד שדוקא לאביו ולאמו אסור לו להיטמא אבל למת מצווה מותר. כך גם בנזיר האיסור הכללי שלו להיטמא כבר כולל את אביו ואמו, ו'**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**' בא ללמד שמותר לו להיטמא למת מצווה.

קושיא: או **כלך לדרך זו:** אולי נלמד מכהן הדיוט לנזיר. בכהן הדיוט נאמר איסור כללי '**לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוֹ**', ובנזיר נאמר איסור כללי '**עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יִבֵּא**'. כמו שבכהן הדיוט האיסור הכללי לא כולל את אביו ואמו (שהרי מותר לו להיטמא להם כנאמר 'כִּי אִם לְשָׂאָרוֹ הִקְרַב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו... יִטְמָא') - כך גם בנזיר האיסור הכללי שלו להיטמא לא יכלול את אביו ואמו, ועל כך ילמד '**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**' שאסור לו להיטמא להם אבל כן מותר לו להיטמא למת מצווה.

הגמרא מיד מקשה: **הא מיבעי ליה:** הרי '**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**' נצרך ללמד את זה גופא שאסור לו להיטמא להם, ומניין ללמוד שמותר לו להיטמא למת מצווה?

תירוץ: אלא לאביו: אלא באמת המילה '**לְאָבִיו**' מלמדת את עצם האיסור שלא להיטמא לאביו והוא הדין לשאר קרובים, והמילה '**לְאָחִיו**' - מיותרת ללמד שאינו מיטמא לאחיו

אבל מיטמא למת מצוה, 'וּלְאָמוֹ' – ללמד כדברי רבי לעיל שכהן גדול מותר להיטמא למצורע וזב בגזירה שווה מנזיר. 'וּלְאָחֲתוֹ' – מיותר ללמד שאדם (לא נזיר) שהולך לשחוט קרבן פסח או למול את בנו, ושמע שמת לו אחד מקרוביו, ואם יעסוק בקבורתו הוא יטמא ולא יוכל להקריב את הקרבן או למול את בנו, נאסר עליו להיטמא ועליו ללכת לשחוט את הקרבן פסח ולמול את בנו. אבל ל'מת מצוה' הוא חייב להיטמאות בכדי לקבור אותו.

שיטה נוספת בדרשות הפסוקים בנזיר

רבי עקיבא אומר: 'עַל נֶפֶשׁ' – שלא יטמא לרחוקים. 'מֵת' – שלא יטמא לקרובים. 'לְאָבִיו וּלְאָמוֹ' – מיותר ללמד שדוקא להם אינו מיטמא אבל נטמא למת מצוה (ולהלן יתבאר מדוע צריך גם את 'אביו' וגם את 'אימו'). 'לְאָחִיו' – ללמד שאם הוא גם כהן גדול וגם נזיר בכל אופן נטמא למת מצוה. 'וּלְאָחֲתוֹ' – ככ"ל.

קושיא: ולרבי עקיבא: ש'וּלְאָמוֹ' נצרך ללמד שמיטמא למת מצוה, מניין הוא ילמד שמותר לכהן גדול להיטמאות למצורע וזב כמו שלמד רבי לעיל מגזירה שווה מ'וּלְאָמוֹ' מנזיר (והרי מילה זו אינה מיותרת לדעת רבי עקיבא)?

תירוץ: אמר לך: כיון שלרבי עקיבא לומדים מ'לְאָחִיו' שכהן גדול שהוא גם נזיר נטמא למת מצוה, ממילא אין כבר צורך ללמד שלכהן גדול בלבד מותר להיטמא למת מצוה, וממילא 'וּלְאָמוֹ' שנאמר בכהן גדול מיותר לגזירה שווה ללמוד מ'וּלְאָמוֹ' של נזיר שמותר לכהן גדול להיטמא למצורע וזב.

[ואף שהגזירה שווה מופנה (= פנויה) רק מצד אחד – מהצד של כהן גדול, שהרי מצד של נזיר נצרך ללמד למת מצוה? סובר רבי עקיבא שגם מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין, ואילו לרבי ישמעאל צריך מופנה משני צדדין-תוס'].

קושיא: ולרבי ישמעאל: לדעת רבי ישמעאל ש'לְאָחִיו' נצרך ללמד שנטמא למת מצוה, מניין הוא ילמד שכהן גדול והוא גם נזיר מותר לו להיטמאות למת מצוה?

תירוץ: כיון דשרא רחמנא: מכיון שהתורה התירה במת מצוה את כל אחד משני הלאוין בנפרד, דהיינו לאו אחד של נזיר שאסור לו להיטמאות, וכן לאו אחד של כהן גדול שאסור לו להיטמאות – סברא היא שגם אם הצטרפו שני הלאוין ביחד (אדם שהוא כהן גדול ונזיר) מותר להיטמאות למת מצוה, ואין צורך ללימוד מיוחד על כך.

קושיא: אחותו למה לי: אם כן מדוע צריך את 'ולאחתו' ללמד שההולך למול את בנו או לשחוט את פסחו מותר לו להיטמאות למת מצוה, והרי אם התירה התורה לכהן גדול ולנזיר וכן לשניהם יחד להיטמאות למת מצוה - דהיינו לעבור על שני לאוין בשביל כך, הוא הדין שגם לעבור על פסח ומילה מותר?

תירוץ: סלקא דעתך אמינא: היה מקום לחשוב שרק לעבור על איסור לאו התירה התורה, אבל לא לעבור על איסור כרת שישנו בפסח ומילה כי הוא איסור חמור יותר. קא משמע לן 'ולאחתו' שמותר.